



Šiuolaikiniai migracijos procesai

Skirmantė GRIBAUŠKIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas

Lietuvių diaspora Airijoje: antrosios kartos emigrantų kalbų vartojimas, nuostatos ir etninė tapatybė

Santrauka. Šio straipsnio tikslas – analizuoti antrosios kartos lietuvių vaikų kalbines nuostatas, kalbų vartojimo šeimoje praktikas, etninę savivoką ir ryšį su tėvų kilmės šalimi – Lietuva. Straipsnyje nagrinėjami 2023 m. Airijoje paimtų pusiau struktūruotų interviu rezultatai. Interviu dalyvavo Airijoje gimę (arba ankstyvoje vaikystėje į šalį atvykę) lietuviai vaikai [6;0–11;11] ir paaugliai [12;0–17;11], kurių abu tėvai – lietuviai. Tyrime dalyvavo iš viso 40 respondentų: 26 jaunesnio mokyklinio amžiaus ir 14 vyresnio mokyklinio amžiaus. Pirmiausia, interviu atskleidė skirtingą dviejų kalbų – anglų ir lietuvių – socialinį statusą. Tiek jaunesnių respondentų, tiek paauglių anglų kalba vertinama kaip stipresnioji, geriau mokama, lengvesnė, patogi komunikuoti. Lietuvių kalbą dauguma laiko silpniau mokama, bet gražiausia; jaunesnioji vaikų grupė ją laiko ir reikalingiausia – pagrindine bendravimo su šeima bei artimaisiais kalba, o paaugliams reikalingiausia atrodo anglų kalba. Šeimos rate lietuvių kalba išlieka dažniau vartojama, visgi antroji emigrantų karta tarpusavyje labiau linkusi bendrauti angliškai. Tyrimo metu nustatyti tam tikri amžiaus grupių skirtumai: paaugliai linkę tapatintis su lietuvių etnine grupe, o jaunesni respondentai dažniau dvejoja dėl savo tautybės arba tapatinasi ir su dauguma, ir su etnine mažuma – formuojasi hibridinė etninė tapatybė. Taip pat straipsnyje trumpai aptariami ryšio su Lietuva palaikymo būdai, jų svarba jaunimo etninei saviidentifikacijai.

Raktažodžiai: diaspora, kalbinės nuostatos, etninė tapatybė, lietuvių kalba, paveldėtoji kalba, kultūra.

Įvadas

Nuolat augant migracijos mastui ir plečiantis lietuvių bendruomenėms įvairiose pasaulio valstybėse, neabejotinai didėja diasporos studijų svarba bei poreikis. Sociologinių, antropologinių, sociolingvistinių tyrimų objektu pastaraisiais dešimtmečiais tampa modernieji, dažnai įvardijami kaip ekonominiai, migrantai, Lietuvą palikę XX a. pab. – XXI a. pr.

Naujieji emigrantai skiriasi nuo ankstesniųjų ne tik migracijos patirtimis, pobūdžiu, bet ir saviidentifikacija, ryšio su tėvyne bei tautiečiais palaikymu. Dabartinė emigrantų banga glaudžiai susijusi su transnacionalumu – ryšių plėtimu, gebėjimu kurti santykį su dviem valstybėmis, integruotis priimančioje šalyje ir išlaikyti ryšį su kilmės valstybe.¹ Kitaip tariant, emigrantai geba peržengti nacionalinių valstybių sienas ir dalyvauti keliose nacionalinėse realybėse vienu metu.²

Svarbiomis temomis emigracijoje tampa lietuvių kalbos ir lietuviškumo išlaikymas, lietuvių kalbos vartojimo praktikos ir nuostatos. Kalbos išsaugojimą Lietuvos išeiviai suvokia kaip vieną svarbiausių veiksnių, leidžiančių jiems bei jų vaikams (antrosios kartos emigrantams) palaikyti ryšį su Lietuva, o kalbos perdavimas laikomas savotiška „nacionalistine misija“.³ Lietuvybės puoselėjimo, perdavimo iš kartos kartą klausimai domina įvairių sričių tyrėjus. Per pastaruosius tris dešimtmečius gana išsamiai analizuotos lietuvių diasporos lietuviškumo išlaikymo temos JAV, Europoje, Pietų Amerikoje, Australijoje. Sociologai plačiai nagrinėjo lietuvių kultūros išlaikymą, lietuvių tautinę saviidentifikaciją išeivijoje⁴; sociolingvistai analizavo emigrantų kalbinę elgesį⁵, šeimos kalbų politiką⁶, lietuvių kalbos ir tapatybės ryšius⁷, lietuvių kalbos išlaikymo diasporoje aspektus⁸. Kalbos specialistai taip pat tyrė, kaip emigracijoje kinta ir yra prarandama lietuvių kalba.⁹ 2015 ir 2019 m. išleistose kolektyvinėse monografijose „Emigrantai: kalba ir tapatybė“¹⁰ ir „Emigrantai: kalba ir tapatybė II“¹¹ plačiai ir įvairiais aspektais analizuotos įvairiose valstybėse įsikūrusių lietuvių kalbinės nuostatos, kalbų vartojimas, kalbos ir tapatybės sąsajos. Kalbant apie jaunesniosios emigrantų kartos tyrimus, Lietuvoje anksčiau analizuotas vaikų

¹ Glick-Schiller, Nina, Basch, Linda ir Szanton Blanc, Cristina, “From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration”, *Anthropological Quarterly*, 1995, vol. 68, 48.

² Daukšas, Darius, „Antrosios kartos emigrantai iš Lietuvos Norvegijoje: tarp Lietuvos ir Norvegijos?“, *Lituanistica* 3 (17) (2019), 232–233.

³ Daukšas, Darius, „Transnacionalizmo iššūkiai pilietybei ir etniškumui šiuolaikinėje Lietuvoje: Lietuvos tautinių mažumų ir lietuviškos migracijos atvejai“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010).

⁴ *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*, sud. Vytis Čiubrinskas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011.

⁵ Gudavičienė, Eglė ir Jakaitė-Bulbukienė, Kristina, „Londono ir Oslo paveikslas: lietuvių kalbinis elgesys“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1 (27) (2019), 7–44.

⁶ Bissinger, Frederik H., “Lithuanian Language Discourses and Family Language Policies of Lithuanian Families in Sweden: A Case Study”, *Acta Baltico-Slavica*, 2019, vol. 43, 126–142.

⁷ Vilkenė, Loreta, „Kazachstano lietuvių kilmės diasporos saitai su lietuviu etnine tapatybe ir lietuvių kalba“, *Taikomoji kalbotyra* 19 (2023), 99–121, <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2023.19.7>.

⁸ Jakaitė-Bulbukienė, Kristina, „Lietuvių kalbos išsaugojimas emigrantų šeimoje: JAV atvejis“, *Taikomoji kalbotyra* 5 (2014), 1–30; Tamošiūnaitė, Aurelija, “The Lithuanian Language in the United States: Shift or Maintenance?”, *Lituanus*, 2008, vol. 54, no. 4, 60–78.

⁹ Vaisėtaitė, Eglė, „Airijos lietuvių gimtosios kalbos žodyno dydis ir atricijos požymiai“, *Taikomoji kalbotyra* 14 (2020), 116–132, <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2020.14.9>; Vilkenė, Loreta, „Ar emigrantų kalba patiria atriciją?“, *Kalbų studijos* 34 (2019), 111–131.

¹⁰ *Emigrantai: kalba ir tapatybė*, moksl. red. Meilutė Ramonienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

¹¹ *Emigrantai: kalba ir tapatybė II*, moksl. red. Meilutė Ramonienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.

lietuvių kalbos įsisavinimas dvikalbėje aplinkoje¹², taip pat nedarnioji antrosios kartos emigrantų dvikalbystė, lietuvių kalbos (ne)perdavimo palikuonims priežastys¹³.

Pažymėtina, kad sociologiniai, antropologiniai ir sociolingvistiniai tyrimai dažniausiai būna orientuoti į suaugusius pirmosios kartos emigrantus (transmigrantus), jų tautinę, etninę, kalbinę tapatybę, tautiškumo suvokimą, kalbines nuostatas ir elgesį. Mokslo darbų, kuriuose būtų analizuojamas antrosios emigrantų kartos jaunimas, vaikai ir paaugliai, nuo gimimo ar ankstyvos vaikystės gyvenantys daugiakalbėje, daugiakultūroje aplinkoje – tiek užsienyje, tiek Lietuvoje, – savo ruožtu stinga.¹⁴

Antroji emigrantų karta

Europos migracijos tinklo duomenimis¹⁵, nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo į užsienį emigravo apie 700 tūkst. lietuvių. Nors nuo 2018 m. emigracija lėtėja, stebimos reemigracijos tendencijos, užsienyje tebegyvena daugybė lietuvių. Airija viena dažniausių emigracijos krypčių tapo apie 2000 m., migracija į šią šalį aktyviausia buvo 2004–2010 m. Nuo 2011 m. lietuvių emigracija į Airiją mažėja, tačiau iki šiol ten gyvena apie 40 tūkst. lietuvių (neoficialiais duomenimis, gerokai daugiau).¹⁶ 2016 m. visuotinio surašymo duomenimis, 19 proc. Airijos lietuvių buvo vaikai iki 18 metų. Taigi, Airijoje auga ir formuojasi jau antroji, tiesioginės emigracijos nepatyrusi lietuvių emigrantų karta.

Antroji emigrantų karta – individai, gimę emigracijos šalyje arba į ją atvykę ankstyvoje vaikystėje, – dėl gyvenimo dviejų kalbų bei kultūrų apsuptyje išsiskiria savita etnine ir kalbine savivoka, tapatybe. Šiai migrantų kartai ir jos etninei¹⁷ saviidentifikacijai būdingi asimiliacijos ir hibridinės tapatybės konstravimo būdai.¹⁸ Asimiliacija (akultūracija) dar gali būti skirstoma į *darniąją* (vaikai ir tėvai palaipsniui integruojasi į emigracijos šalies bendruomenę ir nutraukia ryšius su kilmės šalimi), *disonuojančią* (vaikai sparčiau nei tėvai integruojasi į priimančiosios šalies kultūrą) ir *selektyviąją* (tėvai ir vaikai sieja save tiek su

¹² Blažienė, Agnė, „Lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2016), 168.

¹³ Hilbig, Inga, „Nedarnioji vaikų dvikalbystė mišriose emigrantų šeimose“, *Taikomoji kalbotyra* 14 (2020), 1–20; Kuznecovienė, Jolanta, „Atmintis, išmokimas ir pilietybė antros kartos lietuvių imigrantų identiteto daryboje: Londono atvejis“, *Etniškumo studijos* 2 (2014), 31.

¹⁴ Cui, Dan, “Transnationalism and Identification Among Chinese Immigrant Youth”, *International Journal of Chinese Education*, 2017, vol. 6, 160–161.

¹⁵ *European Migration Network*, atnaujinta 2024 birželio 10, žiūrėta 2024 lapkričio 10, <http://123.emn.lt/>. Europos migracijos tinklas remiasi Lietuvos statistikos departamento ir Užsienio reikalų ministerijos pateikiamais duomenimis.

¹⁶ Centrinis statistikos biuro tinklalapis (Airija), visuotinio surašymo duomenys: “Census of Population 2022 Profile 5 - Diversity, Migration, Ethnicity, Irish Travellers & Religion”, *Central Statistics Office*, October 26, 2023, žiūrėta 2024 lapkričio 12, <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-cpp5/censusofpopulation2022profile5-diversitymigrationethnicityirishtravellersreligion/citizenship/>.

¹⁷ Etninė tapatybė indikuoja individo ryšį su tam tikra etnine grupe: bendros (su tam tikra grupe) religijos, tradicijų, kolektyvinio sąvęs supratimo, kultūros, kalbos. Phinney, Jean, “Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research”, *Psychological Bulletin*, 1990, vol. 108, no. 3, 499–514.

¹⁸ *The Next Generation: Immigrant Youth in a Comparative Perspective*, eds. Mary C. Waters ir Richard D. Alba. New York: New York University Press, 2011.

priimančiąja valstybe, tiek su etnine bendruomene, paveldėtąja kalba ir kultūra). Antroji karta labai dažnai tapatinasi su dviem grupėmis: dėl itin stiprios daugumos kalbos bei kultūros įtakos ir stiprių saitų su etnine grupe antrajai emigrantų kartai būdingi hibridinės tapatybės bruožai. Hibridinė tapatybė laviruoja tarp dviejų skirtingų etninių, kultūrinių, kalbinių grupių – individas užima vietą jose abiejose.¹⁹ Hibridinės gali tapti įvairios tapatybės: kalbinė, etninė, kultūrinė. Svarbu paminėti, kad apskritai tapatybė(s) yra taki(os), nepastovi(os) – gali keistis su amžiumi, kintant įvairioms gyvenimo aplinkybėms, pavyzdžiui, kalbų vartojimo įpročiams, kalbinėms nuostatoms.

Emigracijoje kalba pasidaro svarbia savivokos ir etninės tapatybės dalimi. Pirmoji emigrantų karta dažniausiai sėkmingai išlaiko gimtąją kalbą, apsisprendimas dėl jos vartojimo šeimoje įvyksta savaime, natūraliai.²⁰ Taip antroji emigrantų karta vaikystėje įsisavina etninės mažumos kalbą kaip savo gimtąją²¹, tačiau, remiantis tyrimais, gana greitai emigracijos valstybės (daugumos) kalba tampa jų stipresniąja kalba. Paveldėtosios²² etninės mažumos kalbos įgūdžiai laikui bėgant kinta (nyksta), nes antrosios kartos atstovai savo pirmąja kalba bendrauja tik su šeimos ar etninės bendruomenės nariais, dažniausiai neturi galimybės gauti subalansuoto ir aukštos kokybės švietimo savo pirmąja kalba. Dėl šių priežasčių paveldėtoji kalba dažniausiai išsaugoma tris kartas, kol ją kasdieniame individo kalbų repertuare galiausiai visiškai pakeičia daugumos kalba.²³ Erika Hoff pažymi, kad diasporoje paveldėtosios kalbos ir kultūros gyvybingumas priklauso nuo šeimos kalbinių nuostatų, kalbos politikos, gebėjimo atlaikyti daugumos kalbos įtaką, tėvų kalbinės įvesties (angl. *input*) kokybės ir kiekybės.²⁴

Vis dėlto etninė priklausomybė ir tapatinimasis su tam tikra grupe ne visuomet susijęs su tėvų (senelių) kalbos išsaugojimu ir mokėjimu. Pavyzdžiui, Lauros Čubajevaitės²⁵ etninių mažumų vaikų tyrimas atskleidė, kad vaikai ir jaunimas nebūtinai tapatinasi su savo etnine mažuma, nors ir kalba jos kalba, arba, atvirkščiai, tapatinasi su tam tikra etnine grupe, nors ir turi itin ribotų tos etninės grupės kalbos (paveldėtosios kalbos) įgūdžių. Maria Carreira²⁶ teigia, kad ryšys su kalba dažnai sietinas ne tik su gerais tos kalbos įgūdžiais,

¹⁹ Iyall Smith, Keri E., „Hybrid Identities: Theoretical Examinations“, in *Hybrid Identities: Theoretical and Empirical Examinations*, eds. Keri E. Iyall-Smith ir Patricia Leavy. Boston: Brill, 2008, 3–13.

²⁰ Montrul, Silvina, „The Linguistic Competence of Heritage Speakers“, *Studies in Second Language Acquisition*, 2011, vol. 33, 155–161.

²¹ Gimtoji kalba (L1), arba pirmoji kalba, – tai kalba, su kuria žmogus susidūrė nuo gimimo, įsisavino iš savo tėvų. Kartais terminas „gimtoji kalba“ arba „pirmoji kalba“ asocijuojamas su tam tikros etninės grupės kalba. Davies, Alan, *The Native Speaker in Applied Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991.

²² Paveldėtoji kalba – „kalba, kuria kalbama namuose, kuri natūraliai perduodama vaikams ir, svarbiausia, kuri nėra dominuojanti didesnės (nacionalinės) bendruomenės kalba.“ Rothman, Jason, „Understanding the Nature and Outcomes of Early Bilingualism: Romance Languages as Heritage Languages“, *International Journal of Bilingualism*, 2009, vol. 13, no. 2, 165.

²³ Benmamoun, Elabbas, Montrul, Silvina ir Polinsky, Maria, „Heritage Languages and Their Speakers: Opportunities and Challenges for Linguistics“, *Theoretical Linguistics*, 2013, vol. 39, 129–181.

²⁴ Hoff, Erika, „Bilingual Development in Children of Immigrant Families“, *Child Development Perspect*, 2017, vol. 12, no. 2, 80–86.

²⁵ Čubajevaitė, Laura, „Sociolingvistinis Kauno moksleivių paveikslas“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2013).

²⁶ Carreira, Maria, „Seeking Explanatory Adequacy: A Dual Approach to Understanding the Term “Heritage Language Learner”“, *Heritage Language Journal*, 2004, vol. 2, no. 1, 1–25.

ankstyvu įsisavinimu ar reguliaru jos vartojimu, bet ir teigiamomis nuostatomis kalbos atžvilgiu, asmeniniu ryšiu su ja.

Antrosios kartos emigrantų (vaikų, jaunimo) etninės ir kalbinės tapatybės temos kompleksiškos, jas būtina nagrinėti siekiant geriau suvokti diasporos formavimosi ir kaitos ypatumus. Antrąją emigrantų kartą svarbu tirti įvairiais aspektais ir pjūviais: ji savita savo etnine, kalbine, pilietine saviidentifikacija, kalbų vertinimu ir kasdieniu vartojimu, ryšio su tėvų kilmės šalimi suvokimu ir puoselėjimu. Šio tyrimo tikslas – analizuoti jaunesnio ir vyresnio mokyklinio amžiaus lietuvių vaikų kalbines nuostatas, kalbų vartojimo įpročius šeimoje ir etninę saviidentifikaciją – saitus su lietuvių bendruomene, tėvų kilmės šalimi Lietuva.

Metodai ir tyrimo dalyviai

Šio tyrimo dalyviai buvo 6–17 metų amžiaus Airijos lietuviai, gimę emigracijos šalyje (K2 karta) arba atvykę į ją iki 3 metų amžiaus (K1+ karta). Siekiant palyginti jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikus ir paauglius (jų kalbų vartojimo įpročius, kalbų vertinimą, etninę tapatybę), tyrimo dalyviai suskirstyti į dvi amžiaus grupes: 6;0–11;11, n = 26; 12;0–17;11, n = 14. Tyrime dalyvavo iš viso 40 vaikų ir paauglių.

Tyrimo metu vykdyti pusiau struktūruoti interviu pagal iš anksto parengtus klausimus, kurie pokalbio metu kartais nukreipdavo kalbėtis kita, gilesne linkme. Atsakydami į juos, vaikai galėjo tam tikrus klausimus praleisti, į kitus – atsakyti plačiau, padiskutuoti. Interviu klausimai gali būti suskirstyti į tris blokus (1 lentelė).

1 lentelė. *Interviu klausimai*

Kalbų vartojimo įpročiai šeimoje	Kalbinės nuostatos	Etninė tapatybė / ryšys su Lietuva
1. Kokia kalba (-omis) bendrauji su tėvais?	1. Kokia kalba tau atrodo gražiausia?	1. Kokia tavo tautybė?
2. Kokia kalba (-omis) kalbi su seneliais?	2. Kokia kalba tau atrodo reikalingiausia?	2. Kuo save laikai? Lietuviu ar airiu? Abiem?
3. Kokia kalba bendrauji su broliu ar seserimi?	3. Kokia kalba kalbi geriausiai?	3. Su kokia valstybe sieji savo ateitį?
	4. Kokia kalba labiausiai mėgsti kalbėti?	
	5. Kokia kalba nemėgsti kalbėti?	

Vaikų apklausa vyko gyvai 2023 m. kovą keturiose Airijos lituanistinėse mokyklose ir lietuvių šeimų namuose. Pokalbiai su vaikais įrašyti diktofonu, vėliau transkribuoti, duomenys nuasmeninti ir užkoduoti. Gauti rezultatai apibendrinti, aprašytos tam tikros išryškėjusios tendencijos, jos iliustruotos pavyzdžiais (citatomis) iš interviu, taip pat tekste pateikiamas vaikų amžiaus grupių atsakymų į kiekvieną klausimą skaičius.

Kalbų vartojimas šeimoje ir vaikų kalbinės nuostatos

Kalbų vartojimas. Pirmiausia interviu rezultatai išryškino kalbų vartojimo ypatumus šeimoje, namų aplinkoje. Du trečdaliai jaunesnių vaikų, komunikuodami su tėvais, vartoja lietuvių kalbą, beveik visi tik lietuviškai bendrauja su seneliais. Lietuvių kalba išlieka pagrindine ir dažnai vienintele komunikavimo kalba tarp vaikų (K1+, K2) ir tėvų (K1). Kaip pagrindinę priežastį, kodėl lietuvių kalba vartojama namuose, tyrimo dalyviai įvardijo ribotus savo tėvų (K1) kalbos gebėjimus (1, 2 pavyzdžiai).

1. T: Kokiomis kalbomis kalbate namuose?
R: Su tėčiu tik lietuviškai. Su mama irgi lietuviškai, bet kartais anglų, nes ji mokosi dėl darbo. O su broliu pusiau, bet labiau lietuviškai. Nes jis, kai grįžo iš armijos, daugiau lietuviškai pradėjo kalbėt.
T: Tai daugiau lietuviškai šeimoje?
R: Taip, nes tėtis nelabai supranta. (V16, K1+).
2. T: Kokiom kalbom tu kalbi namuose?
R: Tik lietuviškai, nes mano tėvai angliškai nemoka. (M14, K1+).
3. Tėtis nelabai supranta, tai geriau lietuviškai, nes jis nelabai supranta ir mama taip pat. Tai mes su broliu kalbam angliškai, o su tėvais lietuviškai. (V8, K2).

Vos keli (3)²⁷ jaunesni vaikai teigė su tėvais bendraujantys abiem kalbomis – anglų ir lietuvių, vienas apklaustasis su tėvais bendravo tik angliškai. Vienas iš vyresnių vaikų taip pat teigė namuose dažniau pasirenkantis anglų kalbą (4 pavyzdys).

4. R: Namuose tai šnekam anglų ir lietuvių, abiem.
T: Su mama ir kitais šeimos nariais kaip šnekatės?
R: Anglų daugiausiai.
T: O kodėl ne lietuvių?
R: Nežinau, pripratau kažkaip <...>. Tėvai dažniausiai lietuviškai. Mama su sese lietuviškai irgi.
T: O tu su sese kaip?
R: Anglų ir lietuvių.
T: Tai tik su tavim angliškai šeima kalba?
R: Taip. (V15, K1+).

Visgi tokie atvejai kaip pastarasis buvo reti. Lietuvių kalba tarp pirmosios ir antrosios kartų vartojama dažniausiai ar beveik visuomet. Tai galėtų būti siejama ne tik su prastu pirmosios kartos emigrantų anglų kalbos mokėjimu, bet ir su šeimos kalbų politika: vaikų atsakymai suponuoja, kad artimųjų rate lietuvių kalba įprasta, natūrali, tėvai vaikus įpratino bendrauti (tik) šia kalba. Vis dėlto interviu metu nebuvo pastebėta, kad tėvai griežtai verstų ar draustų vartoti vieną ar kitą kalbą.

²⁷ Skliausteliuose pateikiamas atsakymų į tam tikrą klausimą skaičius vaikų amžiaus grupėje.

Lietuvių kalbos vartojimo tendencijos užfiksuotos ir bendraujant su seneliais, kitais giminaičiais. Vaikai ir paaugliai interviu metu teigė suvokiantys, kad kiti šeimos nariai, ypač gyvenantys Lietuvoje, taip pat turi ribotų anglų kalbos įgūdžių, tad su jais stengiasi bendrauti lietuvių kalba (5, 6 pavyzdžiai).

5. T: O su seneliais?

R: Su seneliais visada lietuviškai, bo jie nesupranta. (M12, K2).

6. T: Kaip su močiute ir pusbroliais? Lietuviškai?

R: Lietuviškai, nes, nu, moka pusbroliai angliškai, bet jie nedaug kalba, nes eina į lietuvišką mokyklą, tai kodėl jie kalbėtų angliškai? (V8, K2).

Nors su tėvais ir seneliais, dažniausiai gyvenančiais Lietuvoje, tiek vyresni, tiek jaunesni tyrimo dalyviai bendrauja lietuviškai, kiek kitokios bendravimo tendencijos pastebimos tarp brolių ir seserų: ryškėja skirtumai tarp K1 ir K1+, K2 emigrantų. Jei pirmosios kartos migrantai tarpusavyje, su vaikais yra linkę bendrauti lietuviškai, tai šio tyrimo dalyviai – antrosios kartos emigrantai, bendraudami su broliais, seserimis ir kitais bendraamžiais, dažniau renkasi anglų kalbą. Tokia tendencija matyti tiek tarp vyresnių, tiek tarp jaunesnių vaikų: trečdalis (10) jaunesnių vaikų teigė besikalbantys su seserimis ar broliais tik anglų kalba, dar trečdalis (9) – lietuvių ir anglų kalbomis. Vos keli (2) vaikai tvirtino, kad dažniausiai su broliais ar seserimis komunikuoja lietuviškai (7, 8 pavyzdžiai). Panašūs kalbų vartojimo įpročiai atsiskleidė ir vyresnių vaikų grupėje: beveik pusė (7) teigė su broliais ar seserimis bendraujantys tik anglų kalba, po lygiai apklaustųjų komunikuoja lietuviškai (3) ir angliškai (3). Anglų tampa patogesne, lengvesne, vaikų geriau mokama kalba (9, 10 pavyzdžiai).

7. Su tėvais lietuviškai ir su sesėm irgi lietuviškai <...> dar turiu tris pusbrolius Airijoje. Su visais kalbu lietuviškai. (V17, K1+).

8. Turiu brolių, su juo irgi lietuviškai. (M14, K1+).

9. I: Kokia kalba kalbi su šeimos nariais?

R: Lietuviškai su visa šeima, išskyrus brolių. Nu, su broliu kalbam angliškai, nes, nu, lengviau. (V8, K2).

10. Su broliu taip daugiau į anglų pusę. Bet ir lietuviškai kartais stengiamės. (M12, K2).

Dalis tiriamųjų taip pat papildė, kad dažniau angliškai bendrauja ne tik su broliais ar seserimis, bet ir su lietuviais draugais, bendraamžiais (lituanistinėje mokykloje arba už jos ribų):

11. I: O, pavyzdžiui, su draugais angliškai dažniau ar lietuviškai?

R: Dažniau angliškai, nu, daugiausiai būna angliškai. Nu, turiu kelis draugus, kurie labiau lietuviškai. Kartais, jei reikia asmeniškai pakalbėti, mes einam lietuviškai, bet jei paprastai, tai angliškai. (V8, K2).

12. Dažniausiai angliškai. Nu, yra pora lietuvių draugų, tai su jais bandau lietuviškai kalbėti, bet irgi dažniausiai angliškai. (V17, K1+).

Trumpai apibendrinant lietuvių kalbos vartojimo Airijos lietuvių šeimose tendencijas, galima teigti, kad lietuvių kalba gana sėkmingai išlaikoma šeimos rate, tarp tėvų ir vaikų, senelių ir anūkų. Tai, kad anglų kalba dažniau pasirenkama bendraujant su broliais ar seserimis, suponuoja, kad daugumos kalba vaikams lengvesnė, ja galima greičiau ir natūraliau reikšti mintis.

Kalbinės nuostatos. Kaip geriausiai mokama, lengviausia, įprasčiausia kalba interviu metu dažniausiai buvo įvardijama anglų. Tiek dauguma paauglių (9), tiek dauguma pradinio mokyklinio amžiaus vaikų (17) tvirtino, kad anglų kalbą moka geriausiai (13 pavyzdys).

13. Abi gerai kalbu, bet manau, kad angliškai geriausiai, nes daugiau *practice* kalbėjimo. Nu kaip, praktikuojusi ir lietuviškai, bet tai daugiausiai šeštadienį. Tai, nu, pertrauka. Anglų irgi būna savaitgalį dviejų dienų pertrauka, bet vis tiek tu jau atsiminsi, nes tu jau penkios dienos tą patį darai. (V8, K2).

Įdomu, kad vos po du vaikus iš kiekvienos amžiaus grupės lietuvių kalbą įvardijo kaip stipresniąją, geriau mokamą. Kaip ir rodo ankstesni tyrimai ir mokslinė literatūra, nepaisant to, kad gimtoji visų tyrimo dalyvių kalba yra lietuvių, vos ėmus lankyti mokyklą, daugumos kalba (anglų) palaiapsniui tampa vaiko stipresniąja kalba. Pradėjus lankyti ugdymo įstaigą, anglų kalba tampa pagrindine vaikų kalba už namų ribų, jos įgūdžiai sparčiai lavėja, ja pasidaro lengviau komunikuoti sudėtingesnėmis temomis. Lietuvių kalba savo ruožtu atlieka buitines kalbos funkciją – ja bendraujama tik su artimaisiais, namų aplinkoje.

Interviu metu ryškėjo ir skirtingos kalbinės nuostatos anglų ir lietuvių kalbų atžvilgiu, skirtinga jų funkcija jaunimo gyvenime. Anglų kalba, ypač paauglių grupėje (11), dažniausiai buvo laikoma reikalingiausia:

14. T: Kokia kalba reikalingiausia tau atrodo?
R: Galbūt anglų, nes labiausiai pasaulyje žmonės vis tiek angliškai kalba. Tai nereiškia, kad aš nenoriu mokytis lietuviškai, lietuvių kalba yra labai svarbu. (M15, K2).
15. Jeigu Lietuvoje gyvenčiau, tai, manau, vien tik lietuvių. Bet dabar, kai Airijoje gyvenu, tai anglų, pasirodo. Realiai Airijos atmosfera beveik visiškai angliška, tai su bet kuo turi šnekėti angliškai. Bet namuose, su giminaičiais, kurie Lietuvoje, tai išlaikyti lietuvių kalbą irgi labai svarbu, bet čia dabar, kai Airijoje gyvenu, anglų kalba labai svarbu. (M12, K2).
16. Anglų, nes daug kas šneka anglų pasaulyje. (V15, K2).
17. Reikalingiausia pagal praktišką naudą – anglų. (V17, K1+).

Įdomu, kad vertinant reikalingiausią kalbą išsiskyrė jaunesnės ir vyresnės amžiaus grupių nuomonės. Jaunesniems vaikams reikalingesnė atrodo lietuvių – dėl stipraus ryšio su šeima, artimaisiais (18, 19 pavyzdžiai).

18. Lietuvių, nes aš turiu daug šeimos, kurie kalba tik lietuvių. (M8, K1+).
19. Lietuviškai, nes visa šeima gali tik lietuviškai susikalbėti. (V9, K2).

Vyresni vaikai, paaugliai kalbas vertina pragmatiškai. Tikėtina, kad augant, bręstant plečiasi socialiniai tinklai, gausėja kontekstų ir anglų kalba tampa svarbesnė, paaugliams lengviau suvokti jos aukštą prestižą ir itin plačias vartojimo galimybes. Visgi, nors anglų kalba laikoma reikalingesne, ja lengviau kalbėti, lietuvių kalba suvokiama kaip sava, graži, savaip reikalinga. Trečdalis jaunesnių (9) ir dauguma vyresnių (8) respondentų lietuvių kalbą vertino kaip gražiausią. Ji įgauna savotišką simbolinę reikšmę, atkreipiamas dėmesys į jos sandarą, skambesį:

20. T: Kokia kalba tau gražiausia?

R: Lietuvių, man patinka, kaip skamba lietuvių. (V15, K1+).

21. Priklauso nuo tikslo, situacijos. Lietuvių kalba tokia labiau poetiška. (V17, K1+).

22. Lietuvių kalboje visi tokie garsai, tokie įdomūs <...> pavyzdžiui, lietuvių kalbos nosinės ir taškeliai, visokie tokie dalykai. (M12, K2).

Anglų kalbą gražiausia laikė tik po vieną abiejų grupių respondentą. Keli respondentai gražiausiomis laikė kitas kalbas: prancūzų, portugalų, vokiečių.

Paklausti, kokia kalba mėgsta arba nemėgsta kalbėti, respondentai neturėjo vienos nuomonės. Abiejose grupėse rezultatai pasiskirstė tolygiai: maždaug trečdalis mėgsta kalbėti lietuviškai (23 pavyzdys), trečdalis – angliškai (24 pavyzdys), likusieji neturėjo nuomonės arba į klausimą neatsakė.

23. T: Kokia kalba tau labiausiai patinka kalbėti?

R: Nu, gal biškį lietuvių. Vis tiek esu lietuvis, tai lietuvių labiau ir patinka. (V13, K2).

24. T: Ar mėgsti kokia nors kalba labiau kalbėti, ar nėra skirtumo?

R: Nėra skirtumo, bet anglų lengviau yra kalbėt. Tai turbūt angliškai, nes smagiau kalbėt, kai visus žodžius žinai, nestringi. (V16, K1+).

Lietuvių kalbą kaip nemėgstamą įvardijo tik vienas jaunesnės amžiaus grupės respondentas; paauglių grupėje – nė vienas. Anglų kalba taip pat nė karto nebuvo paminėta kaip nemėgstama. Vienintelė kalba, kurią net šeši skirtingo amžiaus respondentai įvardijo kaip nemėgstamą, – airių kalba:

25. T: Gal yra kokia kalba, kurios nemėgsti, nemėgsti kalbėti ja?

R: Nežinau, gal airių, nes man sunkiausia.

T: O ar airių vartojama ne mokykloje?

R: Nelabai, niekas jos nelabai mėgsta. (V16, K1+).

26. Airių kalba man nekimba kažkaip, sunku ją mokyti. (M14, K1+).

Nors airių kalba Airijos mokyklose privaloma, taip pat kartu su anglų yra ir oficiali šalies kalba, akivaizdu, kad jos prestižas visuomenėje, tarp jaunimo yra žemas. Respondentų teigimu, ji nėra plačiai vartojama nei mažumų, nei pačių airių (respondentų gyvenamojoje Airijos dalyje, Dublino apskrityje). Taigi lietuvių kalba Airijoje konkuruoja tik su anglų

kalba: ryškių daugiakalbystės kontekstų neužfiksuota, lietuvių vaikų ir paauglių kasdieniame gyvenime (dažniausiai) vartojamos dvi kalbos.

Apibendrinant tyrimo dalyvių kalbines nuostatas, galima teigti, kad vaikų ir paauglių kalbinės nuostatos gana panašios: lietuvių kalba laikoma gražiausia, artimiausia, bet anglų kalba vertinama kaip lengvesnė, geriau mokama. Dauguma paauglių anglų kalbą laiko reikalingiausia dėl platesnių komunikacijos galimybių, socialinių tinklų ir ryšių, o jaunesniems respondentams lietuvių išlieka svarbesnė dėl artimesnio ryšio su šeima ar tėvais.

Etninė tapatybė ir ryšys su Lietuva

Etninė tapatybė. Interviu klausimai, susiję su etnine, kultūrine, kalbine tapatybe, atskleidė, kad jaunesni vaikai – beveik pusė respondentų – yra labiau linkę tapatintis su dviem šalimis: tiek su Airija, tiek su Lietuva. Šie respondentai jaučiasi abiejų etninių grupių nariais dėl dvikalbystės (27 pavyzdys), dėl gimimo, gyvenimo kitoje šalyje (28, 29 pavyzdžiai).

27. T: Kas tu esi? Labiau airė, labiau lietuvi?

R: Abu, nes abiem kalbom kalbu labai gerai. (M8, K1+).

28. T: Tai tu save laikai labiau lietuviu negu airiu? Ar kiek nors jautiesi ir airiu?

R: Jaučiuosi, nu, kad iš Airijos. Kokie 2 proc., bet lietuvių gal daugiau, pavyzdžiui, 97 proc. lietuviu, 3 proc. airiu. (V9, K2).

29. Gal pusiau. Nes aš čia esu labai ilgai išgyvenęs, gaunas, bet iš Lietuvos. (V9, K2).

Dauguma 12–17 metų lietuvių savo ruožtu gana aiškiai ir tvirtai išreiškė savo lietuviškąją etninę tapatybę (10). Tai gali lemti brendimas ir geresnis, platesnis savo šaknų suvokimas, sąmoningas pasirinkimas identifikuotis su tėvų kilmės šalimi. Lyginant su jaunesniųjų rezultatais, paaugliai mažiau tapatinosi arba beveik nesitapatino su Airija. Vos du respondentai dvejojo dėl savo priklausymo vienai ar kitai grupei arba jautėsi abiejų grupių nariais, bet labiau tapatinosi su lietuvių etnine grupe:

30. T: Kokia tavo tautybė ir iškart atsakyk, kuo labiau save laikai – lietuvi, airė ar abiem?

R: Tai šiaip tai mano visi giminės yra iš Lietuvos, mano tėvai, bet aš su broliu, mes gimėm čionais. Tai čia skaityčiau, kaip aš pusiau airė, pusiau lietuvi. Bet man stipresnės šaknys iš Lietuvos, nors aš turiu visus airiškus *passportus*, dokumentus ir viską. Aš laikau pusiau, bo man abu svarbūs, bet lietuvių svarbiausia, bo daugiau turiu giminių ant Lietuvos pusės. (M12, K2).

Priklausymas airių grupei labiau siejamas su gimimo vieta, o su Lietuva sieja šaknys, šeima. Įdomu, kad net gimusieji Airijoje svarsto apie lietuviškos pilietybės pasirinkimą (sulaukus pilnametystės), pilietybė vertinama kaip svarbus tautinės, etninės identifikacijos atributas.

31. Tai man reikės pagalvoti, ką noriu, nes aš turėsiu, nu, nors čia gimęs, bet aš lietuvis ir man reikės pasirinkti pasą lietuvišką arba airišką. Ir turbūt lietuvišką pasiimsiu, nes šeima turi, tai kodėl neprisijungti. (V14, K2).

Vis dėlto dauguma paauglių itin tvirtai save priskyrė tik lietuvių etninei grupei:

32. T: O kokia tavo tautybė?

R: Lietuvių.

T: O jautiesi daugiau lietuvis ar airis?

R: Lietuvis, visiškai, 100 proc. (V15, K2).

33. T: Kokia tavo tautybė?

R: Lietuvis, ir pilietybė lietuvių, negalvoju keisti.

T: Jautiesi labiau lietuviu ar airiu?

R: Jaučiuosi lietuviu. (V16, K1+).

Galima teigti, kad paaugliai jautėsi tvirčiau dėl savo lietuviškojo etninio pilietinio tapatumo. Jaunesni vaikai linkę tapatintis su mažumos ir daugumos etninėmis grupėmis, ryškėja hibridinės tapatybės bruožai. Itin svarbu paminėti, kad apskritai klausimus apie savo tautybę ir tapatybę, ryšius su tėvų kilmės šalimi gebėjo atsakyti vaikai nuo 7 metų. Jaunesni respondentai dažniausiai dvejojo, neatsakė ar neišsamiai atsakė į interviu klausimus. Tikėtina, kad daliai 6–7 metų respondentų klausimai buvo kiek per sudėtingi, kompleksiški.

Ryšys su Lietuva. Išanalizavus interviu, galima teigti, kad lietuviai dažnai lankosi Lietuvoje, aktyviai palaiko ryšius su tėvynėje likusiais artimaisiais. Tai – tipinis transmigrantų bruožas, būtent, fiziškai įsitvirtinti dviejose valstybėse. Natūralu, kad pirmosios emigrantų kartos ryšių su Lietuva palaikymas nulemia stipresnius antrosios kartos ryšius su tėvų kilmės šalimi. Abiejų amžiaus grupių respondentai teigė Lietuvoje besilankantys maždaug 1-2 kartus per metus, dažniausiai per šventes, vasaros atostogas. Interviu metu vaikai atskleidė, kad mėgsta keliones į Lietuvą, jų laukia, pasiilgsta kitų šeimos narių, giminaičių:

34. T: O ar dažnai važiuoji į Lietuvą?

R: Pavyzdžiui, per atostogas man patinka, noriu. Bet per mokyklą nevisai galima, tai kartais paima atostogas tėvai, bet šiaip man patinka, nes su pusbroliu galima maudytis, na, ten daug gali smagių daiktų daryti, pavyzdžiui, eiti į Maksimą. Man ten vienas iš mėgstamiausių parduotuvių, turbūt, Maksima. Tai pabūni kokią savaitę, porą. Šį kartą būsiu 10 dienų, savaitę ir tris. (V8, K2).

35. R: Kiekvieną vasarą.

T: Ilgai praleidi?

R: Visą vasarą, yra ten giminių. (V15, K1+).

Keli respondentai teigė, kad į Lietuvą vyksta retai ar yra lankęsi vos kelis kartus. Visgi, nors tėvų kilmės šalies gerai nepažįsta, jos ilgisi, pasiilgsta artimųjų:

36. Labai retai šiuo metu vykdam. Kai aš buvau mažesnė, gal sykį, gal du, tris sykius, ne daugiau. Aš labai mažai prisimenu, aš turiu nuotraukų iš mano tėvų krašto, esu pasikabinus su mano seneliais nuotrauką. <...> Bet, kaip tėvai sakė, galvoja šiais metais nuskristi kaip šeima. <...> turi būti smagu nuskristi, paskutinį sykį atskrido mano močiutė, buvo praeitais metais balandį per mano gimtadienį. Nelabai skrendam, bet kalbamės per telefonus, per *laptopus*, per visur, išlaikom ryšį. (M12, K2).

Dauguma vaikų iki 12 metų (20) negalėjo įvardyti, su kokia valstybe sieja savo ateitį. Paaugliai savo ruožtu buvo jau tvirčiau apsisprendę dėl ateities planų, studijų, darbo. Trečdalis (5) paauglių savo ateitį sieja su Lietuva, kitas trečdalis (4) – su Airija. Likusieji dar nesvarsto, abejoja, nėra apsisprendę.

37. T: Kur toliau, ar liksi Airijoje, ar Lietuvoje, gal dar kažkur keliausi?

R: Galvoju, gal realiai man patogiau čia būtų baigti studijas, bet tikrai norėčiau nuskristi į Lietuvą, aplankyti, net jeigu tenais biškį pabūti kokius kelis mėnesius, padirbti kokį darbą, bo tikrai pasiilgstu Lietuvos. Bet manau, kad čia pabaigsiu pamokas ir visas studijas, bet tikrai norėčiau pabūti Lietuvoj ar padirbti, arba susipažinti vėl iš naujo. (M12, K2).

38. T: Kaip planuoji savo ateitį, kur norėtum?

R: Aš sau į Lietuvą, labiau man patiktų. Airioj man neblogai, bet kažkaip Lietuva traukia. (V15, K1+).

39. T: Tai kokios studijos ar darbas po to?

R: Studijas čia, bet po to gal ir Lietuvoj dirbti arba taip grįžinėt kas metus, nes pasiilgstu. (V17, K1+).

Paauglių atsakymuose galima įžvelgti ir tam tikro Lietuvos idealizavimo, prisirišimo. Dalis svarsto grįžti (laikinaai arba visam laikui) dėl veikiau simbolinių, asmeninių nei pragmatinių priežasčių:

40. T: Norėtum į Lietuvą grįžti?

R: Taip, tenai vasarą labai ten gražu, saulė šviečia taip. (V15, K1+).

41. T: Labai daug metų lankai lituanistinę mokyklą. Iš kur toks ryžtas, nori grįžti į Lietuvą?

R: Nu, kad ne tik išmokyti tą kalbą, bet ir kultūrą, daugiau apie ją žinoti, istoriją mūsų. Tai dėl to lankau, aišku, padeda ir egzaminams, bet ir jeigu ar kai grįšiu. (V17, K1+).

Nors akivaizdžios antrosios kartos reemigracijos tendencijos interviu neatsiskleidė, galima teigti, kad emigrantai sėkmingai palaiko ryšius su Lietuva, vaikams perduoda teigiamas nuostatas apie Lietuvą. Prisirišimą ir artumą su tėvų kilmės šalimi taip pat nulemia dažnos kelionės į Lietuvą, ryšių su giminaičiais palaikymas. Išlaikant lietuviškumą, puoselėjant paveldėtąją lietuvių kalbą ir kultūrą itin svarbus vaidmuo tenka ir lituanistinėms mokykloms, kurios plačiau šiame straipsnyje neanalizuotos.

Apibendrinimas

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šeimoje pagrindinė kalba tarp tėvų, senelių ir Lietuvoje gyvenančių giminaičių išlieka lietuvių kalba. Tarp brolių ir seserų bei lietuvių kilmės bendraamžių (draugų) dažniau vartojama daugumos kalba – anglų. Dauguma abiejų amžiaus grupių respondentų tvirtino geriausiai mokantys anglų kalbą. Geras šios kalbos mokėjimas sietinas, visų pirma, su formaliuoju ugdymu: kalbos funkcijos prasiplečia, ji peržengia namų ribas, be to, mokykloje formuojasi socialiniai ryšiai su dauguma. Kaip gražiausią vaikai dažniausiai įvardijo lietuvių, o nemėgstamiausią – airių kalbą. Pusė jaunesnių vaikų reikalingiausia laiko lietuvių kalbą, kadangi ji – pagrindinė šeimos bendravimo kalba. Beveik visi paaugliai reikalingiausia laikė anglų kalbą dėl jos globalaus statuso ir aukšto prestižo.

Jaunesni ir vyresni vaikai iš dalies skiriasi savo etnine saviidentifikacija. Jaunesni vaikai dažniau dvejoja dėl savo priklausymo vienai ar kitai etninei grupei, dalis respondentų (jauniausių) negebėjo įvertinti savo tautybės, etninės priklausomybės. Šioje amžiaus grupėje buvo užfiksuotos ir tam tikros hibridinės etninės tapatybės formavimosi tendencijos: beveik pusė 6–12 metų amžiaus vaikų teigė save suvokiantys kaip abiejų – airių ir lietuvių – etninių grupių narius. Vyresni vaikai, atvirkščiai, gana užtikrintai save laikė lietuviais, siejo su Lietuva, nors anglų kalbą įvardijo kaip dažnesnę, reikalingesnę bendravimo daugumos aplinkoje kalbą. Tai gali būti siejama su atvejais, kai su tam tikra etnine grupe nebūtinai tapatinamasi per kalbą, t. y. individas gali geriau mokėti ar palankiau vertinti daugumos kalbą, bet jaustis mažumos nariu, sieti save su ja kilmės, kultūros, religijos ar kitais pagrindais.

Nors tyrimai Lietuvoje ir pasaulyje rodo, kad antroji emigrantų karta yra pereinamoji, palaipsniui praranda paveldėtąją kalbą, kultūrą, ryšį su tėvų kilmės šalimi, galima teigti, kad jauni lietuvių antrosios kartos emigrantai geba formuoti lygiavertį santykį su daugumos ir mažumos kultūromis bei kalbomis. Ši unikali grupė sėkmingai gyvena tarp dviejų etninių, kalbinių, kultūrinių kontekstų ir kuria savitas daugialypes ir daugiasluoksnes tapatybes. Kalbos ir kultūros išlaikymui neabejotinai turi įtakos ir tėvų pastangos: lietuvių kalbos vartojimas namuose, dažnos kelionės į Lietuvą, lituanistinių mokyklų lankymas.

Šis straipsnis įsilieja į bendrą diasporos tyrimų lauką. Šis ir kiti tyrimai, kuriuose nagrinėjama antrosios (ir vėlesnių) kartos kalbos raida, kalbinės nuostatos, etninė tapatybė, yra itin svarbūs diasporos studijoms ir jų tęstinumui. Vis dėlto, siekiant daryti svaresnes išvadas apie dabartinės emigracijos bangos bei emigrantų vaikų etninės, kalbinės saviidentifikacijos požymius, būtini didesnės imties ir įvairių šalių lyginamieji tyrimai, taip pat ilgalaikiai diasporos kelių kartų stebėjimai.

Literatūra

- Benmamoun, Elabbas, Montrul, Silvina ir Polinsky, Maria, “Heritage Languages and Their Speakers: Opportunities and Challenges for Linguistics”, *Theoretical Linguistics*, 2013, vol. 39, 129–181.
- Bissinger, Frederik, “Lithuanian Language Discourses and Family Language Policies of Lithuanian Families in Sweden: A Case Study”, *Acta Baltico-Slavica*, 2019, vol. 43, 126–142.
- Blažienė, Agnė, „Lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2016).
- “Census of Population 2022 Profile 5 - Diversity, Migration, Ethnicity, Irish Travellers & Religion”, Central Statistics Office, October 26, 2023, žiūrėta 2024 lapkričio 12, <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-cpp5/censusofpopulation2022profile5-diversitymigrationethnicityirishtravellersreligion/citizenship/>.
- Cui, Dan, “Transnationalism and Identification Among Chinese Immigrant Youth”, *International Journal of Chinese Education*, 2017, vol. 6, 158–175.
- Čubajevaitė, Laura, „Sociolingvistinis Kauno moksleivių paveikslas“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2013).
- Davies, Alan, *The Native Speaker in Applied Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991.
- Emigrantai: kalba ir tapatybė*, moksl. red. Meilutė Ramonienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
- Emigrantai: kalba ir tapatybė II*, moksl. red. Meilutė Ramonienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
- European Migration Network*, atnaujinta 2024 birželio 10, žiūrėta 2024 lapkričio 10, <http://123.emn.lt/>.
- Glick-Schiller, Nina, Basch, Linda ir Szanton Blanc, Cristina, “From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration”, *Anthropological Quarterly*, 1995, vol. 68, 48.
- Gudavičienė, Eglė ir Jakaitė-Bulbukienė, Kristina, „Londono ir Oslo paveikslas: lietuvių kalbinis elgesys“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 27 (2019), 7–44.
- Hilbig, Inga, „Nedarnioji vaikų dvikalbystė mišrioje emigrantų šeimoje“, *Taikomoji kalbotyra* 14 (2020), 1–20.
- Hoff, Erika, “Bilingual Development in Children of Immigrant Families”, *Child Development Perspectives*, 2017, vol. 12, no. 2, 80–86.
- Iyall Smith, Keri, E., “Hybrid Identities: Theoretical Examinations”, in *Hybrid Identities: Theoretical and Empirical Examinations*, eds. Keri E. Iyall-Smith ir Patricia Leavy. Boston: Brill, 2008, 3–13.
- Jakaitė-Bulbukienė, Kristina, „Lietuvių kalbos išsaugojimas emigrantų šeimoje: JAV atvejis“, *Taikomoji kalbotyra* 5 (2014), 1–30.
- Kuznecovienė, Jolanta, „Atmintis, išmokimas ir pilietybė antros kartos lietuvių imigrantų identiteto daryboje: Londono atvejis“, *Etniškumo studijos* 2 (2014), 29–47.
- Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*, sud. Vytis Čiubrinskas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011.
- Montrul, Silvina, “The Linguistic Competence of Heritage Speakers”, *Studies in Second Language Acquisition*, 2011, vol. 33, 155–161.
- Phinney, Jean, “Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research”, *Psychological Bulletin*, 1990, vol. 108, no. 3, 499–514.
- Rothman, Jason, “Understanding the Nature and Outcomes of Early Bilingualism: Romance Languages as Heritage Languages”, *International Journal of Bilingualism*, 2009, vol. 13, no. 2, 155–163.

- Tamošiūnaitė, Aurelija, "The Lithuanian Language in the United States: Shift or Maintainance?", *Lituanus*, 2008, vol. 24, no. 4, 60–78.
- Vaisėtaitė, Eglė, „Airijos lietuvių gimtosios kalbos žodyno dydis ir atricijos požymiai“, *Taikomoji kalbotyra* 14 (2020), 116–132.
- Vilkienė, Loreta, „Ar emigrantų kalba patiria atriciją?“, *Kalbų studijos* 34 (2019), 111–131.
- Vilkienė, Loreta, „Kazachstano lietuvių kilmės diasporos saitai su lietuvių etnine tapatybe ir lietuvių kalba“, *Taikomoji kalbotyra* 19 (2023), 99–121.
- Waters, Mary C. ir Alba, Richard D., *The Next Generation: Immigrant Youth in a Comparative Perspective*. New York: New York University Press, 2011.

Skirmantė GRIBAUŠKIENĖ

Vytautas Magnus University, Lithuania

LITHUANIAN DIASPORA IN IRELAND: LANGUAGE ATTITUDES, USE AND ETHNIC IDENTITY OF SECOND-GENERATION LITHUANIANS

Summary. The main goal of this article is to analyze the language attitudes, use and ethnic identity of second-generation Lithuanian children, as well as language practices within the Lithuanian families in Ireland. The participants of this study were 40 Lithuanian primary school-aged children [6;0–11;11] and teenagers [12;0–17;11] born and raised in Ireland; both of their parents were Lithuanians. The results are based on semi-structured interviews conducted in Ireland. Firstly, the interviews revealed different social status of English and Lithuanian languages. Both younger school-aged children and teenagers consider English to be easier and more convenient for communication. The majority of participants considered Lithuanian language as less known, but the most beautiful; the younger group also finds it the most useful language to learn as it is the main language of communication within the family; most teenagers claimed that English is more important to learn. The research has identified certain differences between age groups: teenagers tend to identify as Lithuanians, while younger respondents tend to have a hybrid Lithuanian-Irish ethnic identity. The article also briefly discusses the ways and importance of maintaining ties with Lithuania for young second-generation Lithuanians.

Keywords: diaspora, linguistic attitudes, ethnic identity, Lithuanian language, inherited language, culture.